

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Hoe je het ook wendt of keert

Haaften, Ton van

Citation

Haaften, T. van. (2016). Hoe je het ook wendt of keert. In *Aries netwerk: een constructicon* (pp. 88-90). Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3213681>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3213681>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

27. Hoe je het ook wendt of keert

Ton van Haften, Universiteit Leiden

Deze idiomatische uitdrukking (en een zeer beperkt aantal varianten erop) ben ik met grote regelmaat tegengekomen in met name mondelinge bestuurlijke discussies, overigens ook in mijn eigen bijdragen daaraan.

Langs de weg van genadeloze introspectie ben ik erachter gekomen dat ik de uitdrukking bewust of onbewust zelf vooral inzet wanneer ik een voor mijn gesprekspartner(s) lastig te aanvaarden standpunt of argument wil poneren, waarover al enige tijd is gedebatteerd, en dat ik met kracht als een objectieve en onvermijdelijke conclusie of als een vaststaand feit wil presenteren, met als doel de discussie te winnen en daarmee ook af te sluiten. Vanuit een argumentatief-retorisch perspectief is mijn gebruik van de uitdrukking dus strategisch.

Mijn jarenlange veldwerk in de binnenlanden van het universitaire bestuur heeft me geleerd dat mijn gebruik van de uitdrukking in die context bepaald niet idiosyncratisch is. En een oriënterend corpusonderzoek op internet via Google wijst volgens mij uit dat dit strategische gebruik van de uitdrukking ook in andere argumentatief-retorische contexten regelmatig voorkomt, zie bijvoorbeeld zin (1) uit een contactadvertentie op een *datingsite*, die een van de eisen aan een succesvolle *match* onder woorden brengt.

- (1) Je bent een hottie, ja hoe je het ook wendt of keert,
het oog wil ook wat!

Hoe verhoudt deze argumentatief-retorische functie van de uitdrukking zich tot de betekenis ervan? De uitdrukking als geheel moet volgens mij worden opgevat als een modale bijzin

Hoe je het ook wendt of keert

die stelt dat wat wordt beweerd in de hoofdzin waar hij bij hoort volledig in overeenstemming is met wat waar of wenselijk is. De uitdrukking is dus in haar geheel een zekerheidsmodaliteit. Deze betekenis laat zich uiteraard goed in verband brengen met de argumentatief-retorische functie ervan: een standpunt of een argument presenteren als een objectieve en onvermijdelijke conclusie of als een vaststaand feit.

Wat nu is de relatie tussen de idiomatische uitdrukking en de constructie in (2), waarvan de bijzin in (3) een voorbeeld is?

- (2) [Hoe – je (MET ALGEMENE REFERENTIE) – ook – VP]
- (3) Hoe je ook wrikt, de paal komt niet los.

De bijzin ‘Hoe je ook wrikt’ kan in de geest van de traditionele grammatica geijkt worden als een bijwoordelijke bepaling van ‘vergeefse inspanning’, een subvariant van de bijwoordelijke bepaling van toegeving: ‘ondanks de inspanning van ongeacht wie om op alle mogelijke manieren te wrikken’ (komt de paal niet los). De abstractere betekenis van constructie in (2) is dan zoiets als ‘de inspanning van ongeacht wie om op alle mogelijke manieren de handeling uitgedrukt in de VP te voltrekken, is vergeefs’.¹ Deze constructiebetekenis vinden we ook terug in zin (4), waarin de werkwoorden *wenden* en *keren* in hun letterlijke betekenis worden gebruikt.

- (4) Hoe je het kistje ook wendt of keert, het slotje is niet te vinden.

In de idiomatische uitdrukking ‘hoe je het wendt of keert’ is mijns inziens de constructiebetekenis van (2) grotendeels

Hoe je het ook wendt of keert

aanwezig, met dien verstande dat het betekenisaspect ‘vergeefs’ is verdwenen en dat het modale betekenisaspect daarvoor in de plaats is gekomen: ‘de inspanning van ongeacht wie om de zaak die ter discussie staat, van alle kanten te onderzoeken, leidt onvermijdelijk tot één conclusie.’ Geheel in overeenstemming met het betekenisaspect ‘inspanning’ van constructie (2) is het tautologische gebruik van de werkwoorden *wenden* en *keren* in de uitdrukking, dat op zichzelf ook al een grote inspanning uitdrukt.

Maar wat verklaart het modale betekenisaspect van de idiomatische uitdrukking? Het lijkt me aannemelijk dat dat ontstaan is uit een toegenomen figuurlijk gebruik van ‘hoe je het ook wendt of keert’ in argumentatief-retorische contexten, een ‘usage-based’ betekenisverandering dus. Maar dat is natuurlijk vooralsnog speculatie.

Noten

1. De constructie in (2) is gerelateerd aan de weer abstractere en zeer productieve constructie [VRAAGWOORD – NP – ook – VP]. Zie: Van Haaften (in voorbereiding).

Referenties

Haaften, Ton van (in voorbereiding). ‘De argumentatieve en retorische functies van concessieve constructies’.